

К. е. н. Андреева Г. І.

*ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного Банку України»,
м. Суми*

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕНТНИМИ РИЗИКАМИ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Банківський бізнес традиційно визначається одним з найбільш ризикованим в спектрі економічної діяльності. Проте, визнання факту існування ризиків недостатньо для того, щоб управляти ними. Існують три різних, але взаємопов'язаних способи управління фінансовими ризиками. Перший спосіб пов'язаний з купівлею страховки (insurance). Однак страхування дієво лише при управлінні певними видами фінансових ризиків, наприклад, кредитними. Другий спосіб – управління активами і пасивами (asset/liability management). Цей спосіб полягає в ретельному збалансуванні активів і зобов'язань, щоб виключити зміни чистої вартості і використовується при управлінні процентними та валютними ризиками. В багатьох випадках використання методу управління активами і пасивами для управління ризиками може привести до того, що приваблива інвестиційна або фінансова можливість буде упущена. Крім того, стратегії управління активами і пасивами вимагають для своєї реалізації деякого часу. Останній спосіб, який може використовуватися сам по собі, або в поєднанні з першими двома, є хеджування (hedging). Хедж це позиція, яку використовують, як тимчасову зміну майбутньої позиції за іншим активом (зобов'язанням), або для рівноваги ризику, пов'язаного з існуючою позицією за активом (зобов'язанням), доки ця позиція не буде ліквідована. Інакше кажучи, хеджування полягає в використанні позиції, що компенсує ризик. Більшість хеджувань здійснюється інструментами забалансового характеру. Серед відомих похідних фінансових інструментів, які найчастіше використовуються як інструменти хеджування, виділяють: ф'ючерси, форварди, опціони і свопи. Отже, стратегія хеджування це мистецтво управління цінними ризиками за рахунок компенсуючої позиції за похідними інструментами.

Іпотечний кредит несе в собі два основних ризику, а саме, кредитний і процентний. Кредитний ризик – це потенційні збитки, які виникають при несприятливих змінах структури грошових коштів кредитора у разі невиконання його боржником своїх зобов'язань, тобто несплати позичальником суми основного боргу і процентів за ним. Можна казати, що кредитний ризик несе імовірність зменшення вартості долі активів банку, представлених сумою наданих кредитів і придбання боргових зобов'язань. При цьому, фактична доходність від даної частини активів виявиться значно нижче очікуваного розрахункового рівня. В даному випадку джерелом кредитного ризику є позиковий портфель банку як сукупність кредитних вкладень.

Кредитний ризик може бути зведений до мінімуму за допомогою трьох механізмів: обов'язкового страхування предмета застави, надання гарантії з боку оператора вторинного ринку, наприклад, Державної іпотечної установи, та шляхом уста-

новлення критеріїв андеррайтингу позичальників (максимальний РТІ, максимальний LTV, максимальна сума кредиту).

Процентний ризик відноситься до основних банківських ризиків і вивчений, у порівнянні з іншими, недостатньо. Причиною цього є більш складний характер процентного ризику. Дослідження проблеми пов'язана з труднощами його вимірювання, формалізації завдання контролю й управління ризиком. В класичному іпотечному варіанті процент по кредиту фіксований на весь термін кредитування. Це надає можливість рівномірного розподілу зобов'язань позичальника з повернення кредиту. Проте фіксований процент оптимальний тільки при відносно низькому рівні інфляції. Якщо протягом всього строку кредитування з фіксованою процентною ставкою відбудеться значне підвищення рівня інфляції, то банк може опинитися неспроможним покрити свої витрати, пов'язані з видачею та обслуговуванням кредиту.

З метою забезпечення якісного і ефективного продажу продуктів іпотечного кредитування (комерційна іпотека, земельна іпотека, житлова іпотека), банк застосовує процедури, стандарти по генеруванню, схваленню, моніторингу угод і класифікацію позичальників, які відповідають принципам, розробленим Комітетом по банківському нагляду та регулюванню (м. Базель) з врахуванням ситуації на ринку. Управління процентним ризиком може здійснюватися шляхом застосування на практиці сучасних інструментів управління (hedging) ризиком процентної ставки.

Сучасний розвиток міжнародних фінансових ринків стимулює появу нових фінансових інструментів – похідних – які дозволяють мінімізувати чисельні економічні ризики, у тому числі й ризик зміни процентної ставки. Похідні фінансові інструменти це інструменти, вартість яких визначається вартістю базових активів. Поширеними похідними інструментами є ф'ючерсні контракти, форвардні контракти, опціони (одноперіодні – колли і пути та багатоперіодні – кепи, флори, коллари, кепціони, свопціони, складні опціони) і свопи. Поряд з цінами на товари або курси валют, процентні ставки також підлягають хеджуванню з використанням таких похідних фінансових інструментів, як процентні свопи (interest rate swaps – IRS), угода про майбутню процентну ставку (forward rate agreement- FRA), процентні кепи (interest rate caps), процентні флори (interest rate floors) і процентні коллари (interest rate collars). Їх головна відмінність полягає у тому, що об'єктом угод є зміна процентних ставок в той чи інший бік. Інакше кажучи, це види строкових контрактів на поставку в майбутньому визначених процентних ставок. Їх використання дозволяє кредиторам фіксувати доходність по зобов'язанням, а позичальникам – захищатися від підвищення процентних ставок за кредитами. В загалі, хеджування – це використання одного інструмента для зниження ризику, пов'язаного із несприятливим впливом ринкових факторів на ціну іншого.

Таким чином, реалізація технологій управління процентними ризиками з використанням сучасних похідних фінансових інструментів, сприятиме стабільному рівню процентних ставок, що в свою чергу, дозволить знизити процентні ризики всіх учасників системи іпотечного кредитування і, як наслідок, підвищити потенційний попит і доступність продуктів іпотечного кредитування в Україні.